

Вук Дејановић

РУС У ПАРИЗУ

Андреј Макин: *Француско завештање*, СКЗ, Београд, 1996

Требало је да Сеном протекне много воде па да један Рус узврати Наполеоновој империји ударац. И учинио је то, освојио је Париз, престижна Гонкурова награда отишла је на париско гробље – не постхумно неком француском писцу већ Андреју Макину који тамо буквално – живи.

Француско завештање је врло „свеж” роман (само годину дана по објављивању појавио се и код нас) чији је један од јунака – XX век. Радња се креће од његовог освита па све до јучерашњих дана, негде на потезу Париз – Саранза. Дато је, такође, дајдест издање Русије овог века – ратови, револуције, гулази, страхови, гвоздена завеса, отварање, „нови Руси”.

Неће бити претерано ако се каже да се ради о лирско-натуралистичком билдунгсроману. Наиме, лирски је и основни тон целе књиге. Најчешће контрапунктиран са језивим сценама из рата, али и даље доминантан. Већ на почетку појављују се нежни патинирани појмови и догађаји из прошлости: стари ковчег са старим повинама, осмеси старовремених госпи, фотографије, belle époque, вилинске нити научине, Атлангида, Марсел Пруст – што да не. Радња је у самом почетку успорена да би се наставила у правом стампеду. Одсечене главе и руке па друму, крик мајке која препознаје мртво дете, шума обешених, чамац са тифусарима којем сељаци не дозвољавају да пристане, црвљиве ране војника...

Најчешће апострофирани француски писац је, што посредно што непосредно, Пруст. Таква вивисекција прошлости и сећања, чини се, није од његових дана паовамо рађена. Када јој се придода снажна имагинација

добијају се унечатљиви лирски пасажии попут, рецимо, овог: „Али у њиховим животима је постојало то свеже и ведро јесење преподне, она алеја по чијем је тлу лежало опало лишће кад су се зауставиле на тренутак, застале непомичне пред фотографским објективом. И зауставиле тај тренутак... Да, у њиховом животу је постојало то ведро јесење преподне...”

Овај кратак говор учинио је чудо. Од једном сам се свим својим чулима пренео у тренутак који су зауставили осмеси трију отмених жена. Обрео сам се усред њихових јесењих мириса, моје поздрве су их осећале, толико је опори мирис лишћа био продоран. Жмиркао сам на сунцу које се пробијало кроз гране. Зачуо сам удаљен звук кочија које су се кретале калдрмом. И још нејасно жуборење неколико веселих речи које су три жене размењивале пре него што ће непомично стати пред фотографом... Да, проживљавао сам њихово време, жстосто и потпуно!

Дејство мога приступа у оном јесењем преподневу ту поред њих било је тако снажно да сам се, готово престрашен, ишчупао из тог сјаја. Од једном сам се уплашио да ћу остати ту заувек.”

Нежне, спежне, идиличне сфумато описе прожимају натуралистички ратни кадрови у којима се осећа присуство другог мајстора из Макинове француске лектире – Бодлера. Њима је посвећено мање простора, али не и мање снаге и унечатљивости. Аутор их приповеда дискретно, али они увек зазвуче реско. Те микроприче, по правилу ваљредно занимљиве, долазе увек да разбију засићење постетским, избегавајући притом замке патетичног или вулгарног. Лирско и натуралистичко, суровости и нежности (!) прешлићу се и допуњују једно друго: после силовања и покушаја убиства главне јунакиње појављује се рањени сајгак – пустињска антилопа која јој топлотом свог тела, предајући свој, спасава живот у хладној степској ноћи.

Француско завештање је, рекосмо, и својеврстан билдунгероман. Јунак се, стасавајући ексеуално, емотивно и умно, бори с „францунтином” у себи, са забором. То рвање с временом (у крајњој линији са смрћу) изнедриће јунакову потребу за писањем (опет Пруст), за богатим и живим (!) сећањем: „Одрази свега овога чинили су ми се истовремено пролазни и прожети вечносту. Осетио сам опијајућу сигурност: они ће на тајанствен начин онемогућити да Шарлота умре. Наслућивао сам како сусрет са младом женом поред залеђеног прозора – икона на леду! – у црној изби, на Гавриличева прича, она треска, рибице, једно ратно вече, да, чак и она два кратка блеска светлости, отклањају могућност да она умре. А најчудесније је било то што уопште није било потребно да се то доказује, објашњава, излаже. Гледао сам како Шарлота излази на обалу, иде да седне на своје омиљено место испод врба и понављао у себи као пеку блиставу очигледност: ’Не, сви ти тренуци неће никад ишчезнути...”

Богату слојевитост ове књиге чини више врста сукоба: парчено рвање с временом, борба француског и руског у јунаку, уобразиле и стварности, етичке дилеме (истовремено осећање гнушања и дивљења према Берији), избор пријатеља у раном узрасту... Но, сем сукоба менталне природе књига је значајна по поменутиим микропричама. Испричане наизглед с пемаром, успутно, без детаља, истовремено су емотивне бомбе, колоритне и језгровите (прича са Пашком који слуша причу о дечаку на стрелњању, туча сакатих ратних ветерана, силовање главне јунакиње...). На нивоу романа костур фабуле је укрптање животних путева главних јунака: Шарлота из Париза одлази (нешке) у сурову пространу снежну степену, нарагор из *ошворене* Русије у гробље светлог Париза. Прилично ирационално. Наратор те-

жи својој француској крви – за коју се на крају испоставља да је нема – парадоксално. Као и живот, уосталом. Дијапазон материјалних и менталних стања широко је разуђен – од вишедневног кувања осушене траве до духовних узлета уобразиље. Као живот у капели Пер-Лашеза и добијање Гонкурове награде.

Макин није иноватор у форми. Користи ретардацију, цикличност и контрапунктирање мотива, причу у причи – све већ виђено. Вредност овој књизи дају лиричност, атмосфера, приповедни тон, имагинација, стилско богатство и уједначеност, дубоко схваћен и захваћен живот и неизбежно – смрт. (Комад књиге у који је, између осталих, продрла сурова стварност Макиновог живота – живот у капели париског гробља – сумњиво је мотивисан и садржи прејак симболички притисак, али га је лако занемарити.)

За једну вредну књигу која изискује нова читања – довољно.